

**Житомирський державний університет
імені Івана Франка**

„Бунтівний гетьман” Лівобережної України Іван Мазепа

Інформаційно-бібліографічний список

Дата відбору матеріалу: 06.10.14
Кількість відібраних джерел: 25
Укладач: **Л. К. Стахівська**

Ім'я Великого Українця – гетьмана Івана Мазепи – відоме практично кожному громадянину України вже хоча б тому, що його портрет уміщено на десятигривневій банкноті. Однак до сьогодні образ гетьмана в масовій свідомості, на жаль, ще мало чим нагадує реального Івана Мазепу. Його життя – захоплюючий авантюрний роман.

В історії України важко знайти особу, навколо якої точилися б настільки гострі суперечки, перехрещувалися різні, часто полярні, думки. Захоплення, різке несприйняття, замовчування – такий, щонайменше, діапазон суджень дослідників про нього.

Причини добре відомі. Ім'я цього визначного гетьмана ось уже майже 300 років перебуває в списку тих, кого Російська імперія нещадно таврувала. Оголосивши їх своїми ворогами, вона віками вкорінювала в голови підвладних їм українців наскрізь спотворені уявлення про постаті, які насправді гідні найвищої пошани. До всього діяльність І. Мазепи фальсифікували з особливим цинізмом.

„Зрадник” – таким тавром слідом за Петром I охрестила І. Мазепу (хоча Мазепа до останнього тишився цілковитою довірою Петра I) російська інтелектуальна думка й такий погляд, за кількома винятками, сповідує донині. Не догодив гетьман, звісно тим, що боронив самоврядність Української козацької держави – Гетьманщини – й волів визволити свою Батьківщину з-під московського ярма.

При цьому за освіченістю й загальною культурою з І. Мазепою не міг зрівнятися ні російський цар, ні будь-хто з російської еліти. На відміну від Петра I та його оточення український гетьман здобув блискучу освіту, володів іноземними мовами, був знавцем літератури й мистецтва, щедрим меценатом і покровителем Православної церкви.

Завдяки своїм непересічним талантам І. Мазепа зумів перешкодити Росії розкрутити ідею нищення української державності. Мазепині часи – це доба господарської стабілізації в Україні, згуртування еліти, розквіту української освіти й культури. Стільки, як І. Мазепа, для розвитку освіти, науки, архітектури не зробив жоден український гетьман.

Син свого часу І. Мазепа постійно дбав і про власні статки, і про маєтності свого оточення, і про те, як утихомирити селян. Але на відміну від сучасних олігархів свої величезні багатства він витрачав на будівництво й оздоблення церков та храмів, на бібліотеку й Києво-Могилянську академію.

За його гетьманування розквітли українські міста. Потурбувався гетьман і про головне місто Гетьманщини – Батурин, який був розбудований у традиціях найкращих європейських столиць.

Історики вважають, що І. Мазепа, як і Богдан Хмельницький, був прибічником монархічного устрою в Україні. На жаль він не мав прямих нащадків, тому зміцнив свою владу, створивши державний апарат за принципом особистої відданості.

Сучасники гетьмана гідно оцінили його подвижницьку працю на ниві української культури. Визначний філософ Феофан Прокопович порівнював його з великим київським князем Володимиром Хрестителем, настільки величними для України були Мазепині діяння. У народі ж ходило промовисте прислів'я: „Від Богдана до Івана не було гетьмана”.

Здавалося б після величезної кількості лайливої, хвалебної і більш-менш об'єктивної літератури про Мазепу, що з'явилася в ХІХ-ХХ століттях, що нового можна сказати про героя. Виявляється можна. Це блискуче доводять праці про добу Мазепи, створені новітніми дослідниками.

Однак вирішальну свою справу – змагання за незалежність України – І. Мазепа програв, що стало, не тільки його особистою трагедією, а й справжньою катастрофою для всього українства.

1. **Войцеховський Ю.** Змалювати Мазепу, або У затінку завдань шкільної історичної освіти / Юрій Войцеховський // Історія в школі. – 2006. – № 7-8. – С. 32-38.

2. **Дзюба О. М.** Чи писав Іван Мазепа листи Мотрі Кочубеївні? / О. М. Дзюба // Український історичний журнал. – 2009. – № 6. – С. 16-23. – Бібліогр.: с. 23-24.

3. **Доба гетьмана Івана Мазепи в документах** / упоряд.: Сергій Павленко. – 2-ге вид. – К. : Києво-Могил. акад., 2008. – 1144 с.
4. **Єнсен А.** Мазепа : іст. картини / Альфред Єнсен ; [пер. зі швед. Н. Іваничук]. – К. : Укр. письм., 1992. – 205 с.
5. **Журавльов Д. В.** Мазепа. Людина, політик, легенда / Д. В. Журавльов. – Х. : Фоліо, 2007. – 382 с. – Бібліогр.: С. 378-381.
6. **Іван Мазепа** : худож.-док. кн. : для серед. і ст. шк. віку / [упорядкув., передм. В. О. Шевчука] ; худож. Леонід Кацнельсон. – К. : Веселка, 1992. – 132 с. : іл. – (Гетьмани України).
7. **Іван Мазепа та його доба. Історія, культура, національна пам'ять** : матер. міжнар. наук. конф. / [редкол.: В Брюховецький та ін.]. – К. : Темпора, 2008. – 486 с.
8. **Ковалевська О.** Іван Мазепа: у запитаннях і відповідях / Ольга Ковалевська. – К. : Темпора, 2008. – 200 с. : іл.
9. **Коляда І.** „... ця нещасна історична постать мимоволі викликає до себе історичне спочуття...” Іван Степанович Мазепа [1629 (1640)-1709] : іст.-біогр. нарис / Ігор Коляда, Сергій Вергун // Історія в школі. – 2013. – № 1. – С.14-21; № 2. – С. 6-12.
10. **Кравченко В.** Іван Мазепа в українській історичній літературі XVII та першої чверти XIX ст. / Володимир Кравченко // Україна, імперія, Росія : вибр. ст. з модерн. історії та історіогр. / Володимир Кравченко. – К. : Критика, 2011. – С. 277-298. – (Критичні студії).
11. **Маланюк Є.** Illustrissimus dominus Mazepa (ясновельможний пан Мазепа) – тло і постать / Є. Маланюк. Гетьман Іван Мазепа як культурний діяч / М. Андрусак. – К. : Обереги, 1991. – 45 с.
12. **Матвіїшин В.** Гетьман Іван Мазепа – романтичний герой у західно-європейському письменстві / Володимир Матвіїшин // Український літературний європеїзм : монографія / Володимир Матвіїшин. – К. : Академія, 2009. – С. 186-198.

13. **Мацьків Т.** Гетьман Іван Мазепа в західноєвропейських джерелах 1687-1709 / Теодор Мальків ; з передм. Любомира Винара. – Мюнхен : Укр. вільн. ун-т, 1988. – 286 с.
14. **Мицик Ю.** Іван Мазепа / Юрій Мицик. – К. : [Житомир. обл. друк.], 2007. – 69 с. – (Великі українці).
15. **Моця О. П.** Зрада й донос у контексті діяльності І. Мазепи / О. П. Моця // Український історичний журнал. – 2012. – № 5. – С. 65-76.
16. **Неврлий М.** Козацький геній Івана Мазепи / Микола Неврлий // Минуле й сучасне : зб .слов'язнозн. пр. / Микола Неврлий. – К. : Смолоскип, 2009. – С. 556-561.
17. **Оглоблин О.** Гетьман Іван Мазепа та його доба / Олександр Оглоблин ; ред. Любомир Винар. – 2-ге доповн. вид. – Нью-Йорк ; К., 2001. – 461 с.
18. **Павленко С.** Духовні побратими Івана Мазепи / Сергій Павленко // Пам'ять століть. – 2001. – № 6. – С.34-57. – Бібліогр.: с. 51.
19. **Сюндюков І.** Дары Івана Мазепи. Великий гетман як творець культури : штрихи к портрету / Ігорь Сюндюков // Две Руси. Украина inkognita / под ред. Ларисы Ившиной. – К. : Укр. пресс-группа, 2004. – С. 103-104.
20. **Сюндюков І.** Воскресіння Івана Мазепи / Ігорь Сюндюков // Україна inkognita / за ред. Лариси Івашиної. – К. : Факт, 2002. – С. 127-131.
21. **Смолій В.** Іван Мазепа / [В. Смолій] // Історія України в особах IX-XVII ст. / [авт. кол.: Зелінський та ін.]. – К. : Україна, 1993. – С. 327-338.
22. **Смолій В.** Іван Мазепа / В. Смолій // Історія України в особах. Козаччина / [авт. кол. В. Горобець та ін.]. – К. : Україна, 2000. – С.171-182.
23. **Ступак Ф.** Доброчинна діяльність гетьмана Мазепи / Ф. Ступак // Український історичний журнал. – 2005. – № 1. – С. 138-148.
24. **Тарасова О.** Жінки у житті Івана Мазепи: міф і реальність / О. Тарасова // Дніпро. – 2001. – № 9-10. – С.129-133.
25. **Фігурний Ю.** Українознавчі аспекти державотворчої діяльності гетьмана Івана Мазепи / Юрій Фігурний // Пам'ять століть. – 2004. – № 6. – С. 4-15. – Бібліогр.: с.14.